

Bijlage 1 Deelnemende partijen

In deze bijlage wordt een korte omschrijving gegeven van de partijen die aan dit onderzoek mee hebben gewerkt. Door de kenmerken van de organisaties te beschrijven moet duidelijk worden waarom overheden of woningcorporaties geselecteerd zijn voor het onderzoek. SenterNovem is de eerste organisatie die aan de orde komt en daarna de provincie Groningen. De gemeenten Groningen, Reiderland en Zuidhorn passeren vervolgens de revue. Tenslotte worden de woningcorporaties Acantus, Nijestee, Wold&Waard en Woonstade beschouwd.

SenterNovem

SenterNovem is een agentschap van het Ministerie van Economische Zaken. Het agentschap is een zelfstandig onderdeel van het ministerie. De minister heeft echter wel verantwoordelijkheid voor het overheidsbeleid dat door SenterNovem wordt uitgevoerd (Ministerie van Financiën, 2006). SenterNovem voert beleid uit van verschillende ministeries, zoals EZ en VROM. Ook de Europese Unie, Wereldbank, provincies en gemeenten kunnen opdrachtgevers van SenterNovem zijn. Het beleid wat door SenterNovem wordt uitgevoerd is gericht op innovatie en duurzaamheid. Innovatie, energie, klimaat, milieu en leefomgeving worden gebundeld om zo te werken aan een sterk Nederlands bedrijfsleven en een duurzame samenleving (SenterNovem, 2007). Omdat SenterNovem het beleid van de rijksoverheid uitvoert en er in Nederland geen ministerie is die specifiek gericht is op het onderwerp energie, wordt in dit onderzoek SenterNovem als een vertegenwoordiger van de rijksoverheid beschouwd. Bovendien is de organisatie een agentschap van het EZ en valt direct onder ministeriele verantwoordelijkheid. Voor het onderzoek is het dus van belang om dit agentschap te benaderen. Hierdoor wordt informatie uit literatuur en beleid verder toegelicht. SenterNovem is gevestigd op vier locaties: Den Haag, Sittard, Utrecht en Zwolle. Het interview is gehouden met een medewerker van de vestiging in Utrecht.

Provincie Groningen

Naast elf andere provincies is de provincie Groningen een schakel tussen de rijksoverheid en gemeenten. Zo moet de provincie taken, opgedragen aan gemeenten, toetsen en/of goedkeuren. Tevens kan de provincie als overkoepelend middenbestuur een oplossing bieden voor vraagstukken die de gemeentegrenzen overstijgt. De provincie Groningen bestaat uit verschillende afdelingen. De afdeling Milieu en Bodemsanering is gericht op onder meer het energiebeleid. De provincie voert een energiebeleid gebaseerd op de Trias Energetica. Met deze strategie wordt energiebesparing en de toepassing van duurzame energie ondersteund en gestimuleerd. Zo wil de provincie met het provinciale klimaatbeleid een bijdrage leveren aan de internationale afspraken om de CO₂-uitstoot te reduceren. Door middel van een uitvoeringsprogramma en samenwerking in het Energieconvenant Groningen en Energy Valley wordt het beleid concreet in projecten uitgewerkt. De provincie is als middenbestuur een belangrijke bemiddelaar die de samenwerking tussen woningcorporaties en gemeenten kan faciliteren en ondersteunen (provincie Groningen, 2008). De provincie Groningen probeert deze rol zo goed mogelijk te vervullen en participeert in verschillende initiatieven. Een intensieve samenwerking tussen de gemeenten, provincie, marktpartijen en andere organisaties leverde de afgelopen jaren interessante projecten op. Enkele voorbeeldprojecten worden in de volgende paragraaf beschreven. De provincie Groningen is dus een belangrijke spil in het proces om meer duurzame energie in woningen van woningcorporaties te realiseren. Voor dit onderzoek is een beleidsmedewerker van de afdeling Energie in de gebouwde omgeving benaderd.

Gemeente Groningen

De gemeente Groningen voert een actief energiebeleid. De gemeente verwacht een energietransitie en zal in de toekomst helemaal overstappen op duurzame energie. Om de

overstap te maken wil de gemeente in het jaar 2025 energieneutraal zijn. Dit moet bereikt worden volgens de Groningse energieladder (gemeente Groningen, 2007). In navolging van deze strategie probeert de gemeente grote winst te behalen door energiebesparende maatregelen in woningen te nemen. In de Routekaart Groningen Energieneutraal⁺ 2025 en het Beleidskader duurzaamste stad.groningen.nl staat onder meer de koers die de gemeente heeft bepaald om de doelen te bereiken. Evenals de provincie Groningen participeert ook de gemeente in Energy Valley en het energieconvenant Groningen om het beleid in concrete projecten uit te voeren (Gemeente Groningen, 2008). De gemeente Groningen is een stedelijke gemeente, die door haar ambities en centrale rol als kern van de provincie, een interessante overheid is om in het onderzoek te betrekken. Voor het interview is een medewerker van de afdeling Ruimtelijke Ordening en Economische zaken van de gemeente Groningen benaderd.

Gemeente Reiderland

De gemeente Reiderland is in 1991 ontstaan, nadat de gemeenten Beerta, Finsterwolde en Nieuwe Schans tot één gemeente waren samengevoegd (Gemeente Reiderland, 2008). De gemeente ligt in Oost-Groningen en bestaat uit enkele woonkernen en dorpen, waardoor de gemeente de kenmerken vertoont van een plattelandsgemeente. De gemeente Reiderland hecht veel waarde aan een slagvaardig energie- en klimaatbeleid. In 2008 werd met 63 andere gemeenten uit Friesland, Groningen en Drenthe het Energie Akkoord Noord-Nederland ondertekend (gemeente Reiderland, 2008). Met dit akkoord verklaart de gemeente zich te willen inzetten voor de toepassing van duurzame energie (Energie Akkoord Noord-Nederland, 2007). Reiderland kent, met veertien procent van de bevolking, een hoog percentage lage inkomens. Dit percentage is even hoog als in de gemeente Groningen, maar in stedelijke gemeenten wonen verhoudingsgewijs meer huishoudens met een laag inkomen dan op het platteland (RIVM, 2004). Een groot aantal lage inkomens in een gemeente is mogelijk van invloed op de bedrijfsstrategie van woningcorporaties.

Gemeente Zuidhorn

De gemeente Zuidhorn is een plattelandsgemeente gelegen in het Zuidwesten van de provincie Groningen. In 1990 zijn de gemeenten Aduard, Grijskerk, Oldehove en Zuidhorn samengevoegd tot één gemeente. De gemeente Zuidhorn voert een actief beleid op het gebied van duurzame energie. De gemeente streeft erna om in 2020 klimaatneutraal te zijn (Gemeente Zuidhorn, 2008). Dat betekent dat de gemeente Zuidhorn niet bijdraagt aan een mogelijke klimaatverandering (De Provinciale Milieufederaties, 2008). Dit wordt met name bereikt door een grotere inzet op duurzame energie (gemeente Zuidhorn, 2007). De ambities zijn vastgelegd in de lokale Nota Klimaatbeleid dat door de gemeenteraad in 2008 is goedgekeurd. Met zes procent van het totaal aantal huishoudens, is het percentage lage inkomens in de gemeente Zuidhorn laag te noemen (RIVM, 2004). Zoals hiervoor al is genoemd kunnen de inkomens in een gemeenten van invloed zijn op het beleid van woningcorporaties.

Acantus

Acantus is een grote woningcorporatie die actief is in Oost- en Noordoost-Groningen en Drenthe. De meeste werkzaamheden vinden plaats in de gemeenten Bellingwedde, Delfzijl, Pekela, Reiderland, Scheemda, Veendam, Vlagtwedde en Winschoten. In deze gemeenten is Acantus marktleider. De organisatie is verdeeld in de afdelingen Wonen, Vastgoed, Onderhoud en Algemene Zaken. In de gemeente Reiderland stonden in 2006, 1028 huurwoningen, waarvan 876 woningen in het bezit waren van Acantus (VROM, 2006).

Nijestee

Nijestee is een grote woningcorporatie met ruim 13.000 woningen in de stad Groningen. Een derde van alle woningen in de stad zijn in het bezit van deze woningcorporatie (VROM, 2006).

Daarmee is Nijestee de grootste woningcorporatie van de stad Groningen. De organisatie is verdeeld in Woondiensten, Onderhoud, Vastgoed, Managementdiensten en Algemene Zaken.

Wold&Waard

Wold&Waard is middelgrote woningcorporatie dat ongeveer 4700 woningen bezit in de gemeenten Groot Gast, Leek, Marum en Zuidhorn. In deze gemeenten is Wold&Waard marktleider. De meeste huurwoningen van de woningcorporatie staan in de gemeenten Leek en Zuidhorn. De taken van de woningcorporatie zijn over drie afdelingen verdeeld: Woondiensten, Technische beheer, Financiën & Interne Zaken.

Woonstade

In 2003 is de woningcorporatie Woonstade ontstaan uit een fusie tussen Stichting Noorddijker Woningbouw en Woningstichting Hoogkerk. Ondanks de fusie is Woonstade nog steeds een kleine woningcorporatie. Woonstade bezit ongeveer 2000 woningen in Hoogkerk en Noorddijk. Beide dorpen liggen in de gemeente Groningen en maken inmiddels deel uit van de stad Groningen.

Deze besproken woningcorporaties bezitten een belangrijk deel van de huurwoningen in de geselecteerde gemeenten en dragen bij aan een divers onderzoeksveld. Acantus is een grote woningcorporatie die hoofdzakelijk woningen bezit op het platteland. Ook woningcorporatie Wold&Waard bezit woningen op het platteland, maar in een andere regio. Nijestee is een grote woningcorporatie die woningen bezit in de stad Groningen. Het werkgebied van woningcorporatie Woonstade is ook in de stad Groningen, maar deze woningcorporatie is klein.

Nu de deelnemers van dit onderzoek beschreven zijn, is duidelijk geworden welke selectiecriteria gekozen zijn. Het deelnemersveld omvat overheden en woningcorporaties van verschillende schaalniveaus en uit verschillende regio's. Het is met dit onderzoek niet de bedoeling om onderlinge verschillen aan te tonen, maar onderzoek te doen in de beleidspraktijk met een zo gevarieerd mogelijk deelnemersveld. Hierdoor is het mogelijk om tot generieke uitspraken te komen.

***Bijlage 2* Interviewvragen voor de overheid**

1. Ziet u (op kort termijn) mogelijkheden voor zonne-energie, aardwarmte of kleine windturbines in de woningen van woningcorporaties?
2. Zullen huishoudens in de toekomst hun eigen energie opwekken ipv de levering van energiecentrales?
3. Zijn de mogelijkheden voor duurzame energie groter in nieuwbouw en herstructureringsprojecten, dan in de bestaande woningvoorraad?
4. Welke duurzame conversietechnieken zullen er volgens u het best toegepast kunnen worden in de woningen van woningcorporaties:
kleine windturbines, zonne-energie of aard- en omgevingswarmte?
5. Twintig procent van het energiegebruik in Nederland zal in het jaar 2020 duurzaam moeten zijn.
Wat is volgens u de taak van de verschillende overheden (rijksoverheid, provinciale overheid en lokale overheid) om duurzame energie in woningen van woningcorporaties te stimuleren of te sturen?
6. Wat is volgens u de houding van woningcorporaties ten aanzien van duurzame energie in eigen woningvoorraad of bij nieuwbouw en herstructureringsprojecten?
7. Uit onderzoek komt naar voren dat negatieve en bedreigende informatie doorgaans sneller wordt verwerkt dan positieve informatie.
Probeert de gemeente Zuidhorn door middel van waarschuwingen, zoals daling van huurwaarde, klimaatproblematiek, etc., de woningcorporaties te stimuleren om meer duurzame energie toe te passen in hun woningen?
8. De rijksoverheid heeft energiedoelstellingen opgesteld. Twintig procent van het totale energiegebruik moet in 2020 duurzaam zijn.
Probeert de gemeente Zuidhorn volgens u de woningcorporaties te betrekken bij het realiseren van de doelstellingen en het overheidsbeleid? (intensieve participatie, voorlichting, inbreng of overeenkomsten)
9. Goed voorbeeld doet goed volgen. Een woningcorporatie kan besluiten om een project op te starten, waarbij woningen voorzien worden van duurzame energie.
Maakt de gemeente Zuidhorn deze projecten openbaar om andere woningcorporaties te stimuleren ook duurzame energie in woningen te gaan gebruiken?
10. Uit onderzoek blijkt dat beelden, personen of producten die aan een ontvanger worden getoond, bij herhaling, steeds positiever beoordeeld worden.
Wordt de overheidscommunicatie met woningcorporaties over energiedoelstellingen regelmatig herhaald door de gemeente?
11. Met welke media worden woningcorporaties door de gemeente benaderd?

12. De overheid zal de toepassing van duurzame energie in woningen van woningcorporaties stimuleren.

Zal volgens u een woningcorporatie sneller beïnvloed worden door vlotte boodschappen in vakbladen, dan door speciaal georganiseerde themabijeenkomsten?

13. Welke beleidsinstrumenten (wet-en regelgeving, subsidies, belastingen, goede communicatie, etc.) zullen volgens u de woningcorporaties het meeste stimuleren om duurzame energie in hun woningen toe te passen?

Wordt of worden deze 'juiste' beleidsinstrumenten ook in de praktijk voldoende toegepast?

14. Wet-en regelgeving zijn algemeen verbindende voorschriften. Het zijn dus beleidsinstrumenten die de toepassing van duurzame energie in woningen mogelijk kunnen sturen door betrokkenen te dwingen om het vastgelegde gedrag te vertonen. Is het volgens u wenselijk om wetgeving voor duurzame energie in te voeren, waarbij de toepassing van duurzame energie wordt afgedwongen?

Bijlage 3 Interviewvragen voor de woningcorporaties

1. Ziet u (op kort termijn) mogelijkheden voor zonne-energie, aardwarmte of kleine windturbines in de woningen van woningcorporaties?
2. Zullen huishoudens in de toekomst hun eigen energie opwekken ipv de levering van energiecentrales?
3. Zijn de mogelijkheden voor duurzame energie groter in nieuwbouw en herstructureringsprojecten, dan in de bestaande woningvoorraad?
4. Welke duurzame conversietechnieken zullen er volgens u het best toegepast kunnen worden in de woningen van woningcorporaties:
kleine windturbines, zonne-energie of aard- en omgevingswarmte?
5. Twintig procent van het energiegebruik in Nederland zal in het jaar 2020 duurzaam moeten zijn. Tevens zullen in 2011 zo'n 100.000 bestaande woningen voorzien moeten zijn van duurzame conversietechnieken.
Wat is volgens u de taak van de verschillende overheden (rijksoverheid, provinciale overheid en lokale overheid) om duurzame energie in woningen van woningcorporaties te stimuleren of te sturen?
6. Wat is uw mening ten aanzien van duurzame energie in eigen woningvoorraad of bij nieuwbouw en herstructureringsprojecten?
7. Probeert de overheid volgens u door middel van doemscenario's, zoals daling van huurwaarde, klimaatproblematiek, etc., de woningcorporaties te sturen om meer duurzame energie toe te passen in hun woningen?
8. De rijksoverheid heeft energiedoelstellingen opgesteld.
Probeert de overheid volgens u de woningcorporaties te betrekken bij het realiseren van de doelstellingen en overheidsbeleid? (intensieve participatie, overeenkomsten)
9. corporaties kunnen besluiten om een project op te starten, waarbij woningen voorzien worden van duurzame energie. Zullen zulke initiatieven uw corporatie stimuleren om ook duurzame energie in woningen te gaan gebruiken?
10. Vindt u dat de overheid u voldoende informeert over de energiedoelstellingen en mogelijkheden voor het toepassen van duurzame energie?
11. Wordt de informatie regelmatig herhaalt of aangevuld?
12. Met welke media wordt u door de overheid benaderd?
13. Neemt u genoegen met een vlotte informatievoorziening of wilt u uitgebreid op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen rond duurzame energietoepassingen in woningen?
14. Welke beleidsinstrumenten (wet- en regelgeving, subsidies, belastingen, goede communicatie, etc.) zullen volgens u de woningcorporaties stimuleren om duurzame energie in hun woningen toe te passen?
Wordt of worden deze beleidsinstrumenten ook in de praktijk ingezet?

